

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК
ГРАЂАНА
71 - 109/15
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

дел. бр. 44928 датум: 07.12.2015.г.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ УСТАНОВА
У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ
ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

МОНИТОРИНГ
ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети ради праћења поступања по препорукама ПУ Бор

Београд, новембар 2015. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ², којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Дијалог, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународну мрежу помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ „Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011.

² Потписан 12. децембра 2011. године.

³ Објављен је 29. децембра 2011. године у „Службеном гласнику Републике Србије“.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА	Бор
РАЗЛОГ ПОСЕТЕ	Обављање послова Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ) у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011)
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поступања по препорукама упућеним кроз Извештај о посети из 2012. године
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у сарадњи са удружењем Београдски центар за људска права
ВРСТА ПОСЕТЕ	Посета у складу са Планом посета Националног механизма за превенцију тортуре за 2015. годину
ДАТУМ ПОСЕТЕ	04. и 05. новембар 2015. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена телефонским путем
ТИМ ЗА ПОСЕТУ	Чланови тима: Јелена Јелић <i>Стручна служба Заштитника грађана</i> Јелена Самарџић, <i>Стручна служба Заштитника грађана</i> Драган Божовић <i>Београдски центар за људска права</i>

ТОК ПОСЕТЕ

ФАЗА I: РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ УСТАНОВЕ

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је разговором са руководством ПУ Бор. Том приликом је указано на мандат НПМ, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и представљен је план посете Полицијској управи.

ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Након уводног разговора са руководством Полицијске управе у Бору, обављен је разговор о поступању полиције према доведеним и задржаним лицима и извршен обилазак просторија за полицијско задржавање. Након посете седишту Полицијске управе, посећене су ПС Неготин, ПС Кладово и ПС Мајданпек.

ФАЗА III: РАЗГОВОР СА ЗАДРЖАНИМ ЛИЦИМА

У тренутку обављања посете у ПУ Бор није било лица на задржавању.

ФАЗА IV: РАЗГОВОР СА СЛУЖБЕНИМ ЛИЦИМА

У свим посећеним објектима обављени су разговори са затеченим полицијским службеницима, који су чланове тима НПМ информисали о начину рада, као и о проблемима са којима се суочавају у раду.

ФАЗА V: УВИД У ДОКУМЕНТАЦИЈУ

Извршен је увид у документацију према доведеним и задржаним лицима и лицима према којима су употребљена средства принуде.

ФАЗА VI: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ УСТАНОВЕ

На крају посете тим НПМ указао је на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, о елементима који могу довести до појаве тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања, као и односу запослених према тиму НПМ. Полицијски службеници ПУ Бор истакли су неке од проблема са којима се суочавају у свом раду.

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски службеници у оквиру Полицијске управе остварили су сарадњу са тимом НПМ, омогућили му приступ свим просторијама и инсталацијама, фотографисање просторија, пружили све тражене информације и омогућили несметан увид у тражену документацију.

ПРЕТХОДНИ УПИТНИК

ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА	Бор	
Адреса ПУ	Моше Пијаде бр. 5	
Тел. ПУ	030/ 422 - 444	
e-mail ПУ	portparolbo@mup.gov.rs	
Начелник ПУ	Бошко Радичевић	
Полицијска испостава и станице у саставу ПУ	ПИ Бор, СПИ Бор, ПС Неготин, ПС Кладово и ПС Мајданпек.	
Да ли постоје просторије за полицијско задржавање, у ПУ, у којим ПС и број просторија	ПИ Бор-1; СПИ Бор-1; ПС Неготин-1; ПС Кладово- 4	
Број лица којима је одређено задржавање у ПУ у 2015. г.	Због кривичног дела	29
	Због прекршаја	7
	По ЗОБС-у	72
Број обављених лекарских прегледа задржаних лица у 2015. г.	94	
Исхрана лица у време задржавања	/	
Број задржаних лица којима је решењем суда одређен притвор у 2015. г.	19	
Употреба средстава принуде од стране полицијских службеника ПУ у 2015.г.	Физичка снага	14
	Службена палица	/
	Средства за везивање	15
	Ватрено оружје	2
Притужбе на поступање полицијских службеника ПУ у	Број притужби	1
	Број основаних притужби	/
Дисциплински поступци за извршене повреде службене дужности полицијских службеника ПУ у 2015.г.	Број поступака	16
	Изречених мера за тешке повреде	2
	Изречених мера за лаке повреде	7
	Поступци у току - неокончани	6

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА УПУЋЕНИМ ПУ БОР 2012. ГОДИНЕ

Тим НПМ је у мају 2012. године обавио посету ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу. Након посете сачињени су појединачни извештаји за седиште ПУ Бор, ПС Неготин, ПС Мајданпек и ПС Кладово⁴. Кроз појединачне извештаје о посети упућено је укупно 12 препорука, од тога ПУ Бор упућене су 4 препоруке, ПС Неготин 6 препорука, ПС Мајданпек 1 препорука и ПС Кладово 1 препорука.

Ради праћења поступања по препорукама НПМ је поново обавио посету ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу. Током посете уочено је да ПУ Бор и полицијске станице нису поступиле по препорукама које се односе на унапређење смештајних услова у просторијама за задржавање. Према службеним наводима, разлог непоступања по овим препорукама је недостатак финансијских средстава.

Поједине полицијске станица (ПС Неготин и ПС Мајданпек) немају своје просторије за рад већ изнајмљују простор од Општинске управе чије просторије нису адекватне за потребе обављања полицијских послова и које су у лошом стању. Такође, поједине полицијске испоставе услед непостојања довољног броја просторија у згради где се налазе просторије полиције, изнајмљују простор од објеката који се налазе у непосредној близини полицијске станице. Полицијским службеницима у ПС Мајданпек непостојање просторије за задржавање знатно отежава рад, јер задржана лица морају да спроводе на задржавање у ПУ Бор, до које је теренска удаљеност велика, а пут у лошем стању.

Сагледавајући услове рада приликом посете, НПМ је става да би Министарство унутрашњих послова без одлагања требало да предузме мере како би се обезбедиле адекватне просторије за рад полицијских службеника у ПС Мајданпек и ПС Неготин, као и адекватне просторије за задржавање лица. Тренутни услови рада полицијских службеника у овим полицијским станицама су отежани и у одређеној мери деградирајући, као и услови у којима бораве задржана лица.

Поједине станице (ПУ Бор и ПС Неготин) нису поступиле по препорукама о успостављању евиденција о обиласцима задржаних лица. Препоруке по којима је поступљено односе се на обезбеђивање хране и воде задржаним лицима.

ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

1.1. ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ЗАДРЖАНИХ ЛИЦА

1.1.1. Обавештавање о правима задржаног лица

Према наводима полицијских службеника са којима је тим НПМ разговарао, задржана лица се о разлозима задржавања и својим правима по правилу усмено обавештавају најкасније у тренутку довођења у полицијску станицу, а затим им се даје писано обавештење о правима у виду обрасца. Констатација да је лице поучено о својим правима уноси се у записник о задржавању.

У седишту ПУ Бор, ПС Неготин, ПС Кладово и ПС Мајданпек свим задржаним лицима, било да се задржавају по основу Закону о безбедности саобраћаја на путевима⁵, Закона о полицији⁶ или Закона о прекршајима⁷, даје се образац „Обавештење о правима доведеног и задржаног лица“, који је прописан тачком 4. Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима⁸. Међутим, лицима која се задржавају по Законнику о кривичном

⁴ ПУ Бор бр. Извештаја 71-44/12; ПС Неготин бр. Извештаја 71-98/12; ПС Мајданпек бр. Извештаја 71-99/12; ПС Кладово бр. Извештаја 71-97/12

⁵ "Сл. гласник РС", бр. 41/2009, 53/2010, 101/2011, 32/2013 - одлука УС и 55/2014.

⁶ "Сл. гласник РС", бр. 101/2005, 63/2009 - одлука УС и 92/2011.

⁷ "Сл. гласник РС", бр. 65/2013.

⁸ „Службени гласник РС“, бр. 101/05, 63/09 - УС и 92/11. У даљем тексту Упутство.

поступку⁹, уручује се само писано обавештења о правима ухапшеног и окривљеног предвиђена чланом 68. и 69. ЗКП, док се образац „Обавештење о правима доведеног и задржаног лица“, који је прописан тачком 4. Упутства овим лицима не даје.

У седишту ПУ Бор увидом у предмет о задржавању по ЗКП (КУ 1289/15 - три лица на задржавању) није се могло видети да ли је примерак писаног обавештења о правима и решење о задржавању дато на увид и уручено свим задржаним лицима, те се јавља сумња да ли су поједина од њих писаним путем поучена о својим правима и да ли им је примерак решење о задржавању уручен. Такође, у ПС Мајданпек у појединим предметима о задржавању према Закону о полицији и Закону о прекршајима (6/15, 3/15), уочено је да образац права није потписан од стране задржаних лица, нити постоји констатација да је лице одбило да потпише образац.

УТВРЂЕНО

У ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу, доведеним и задржаним лицима по основу одредаба ЗКП, не уручује се писано обавештење о правима предвиђено Упутством о поступању према доведеним и задржаним лицима, већ само писано обавештење о правима одређено ЗКП.

У ПУ Бор у појединим предметима о задржавању по ЗКП писано обавештења о правима и решења о задржавању нису дати на увид и уручена задржаним лицима.

У ПС Мајданпек у појединим предметима о задржавању према Закону о полицији обавештење о правима није потписано од стране задржаних лица нити је унета констатација да је лице одбило да потпише образац.

РАЗЛОЗИ

Лице које се доводи, лишава слободе или задржава у складу са одредбама Закона из тачке 2. став 1. овог Упутства има право:

- 1) *да од стране овлашћених службених лица, пре почетка довођења, лишења слободе или задржавања буде поучено о својим правима, на матерњем језику или језику који разуме;*
- 2) *да буде обавештено о разлозима довођења, лишења слободе или задржавања;*
- 3) *да овлашћеним службеним лицима не даје изјаве о делу које му се стављају на терет;*
- 4) *да буде поучено, да све што изјави може бити употребљено против њега као доказ;*
- 5) *на браниоца по свом избору, да неометано контактира са браниоцем, да бранилац присуствује његовом саслушању;*
- 6) *да буде обавештено да ће се бранилац поставити по службеној дужности, уколико га само не изабере у складу са Законом из из тачке 2. став 1. овог Упутства;*
- 7) *да захтева да се о времену и месту довођења, лишења слободе или задржавања обавести лице по његовом избору, дипломатско-конзуларни представник чији је држављанин или представник одговарајуће међународне организације ако је избегло лице или лице без држављанства;*
- 8) *да захтева, да се без одлагања о лишењу слободе обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара задржано лице;*
- 9) *да неометано контактира са дипломатско-конзуларним представником своје државе, односно представником одговарајуће међународне организације или Заштитником грађана Републике Србије;*
- 10) *да захтева да га у свако доба и без одлагања прегледа лекар;*
- 11) *на исхрану и осмочасовни одмор;*
- 12) *да покрене поступак пред надлежним правосудним органима ради испитивања законитости довођења, лишења слободе или задржавања;*
- 13) *да захтева надокнаду штете због неоснованог довођења, лишења слободе или задржавања.*

Поред права из става 1. ове тачке, малолетно лице које се доводи, лишава слободе или задржава у складу са одредбама Закона из из тачке 2. став 1. овог Упутства има право:

⁹ "Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014. У даљем тексту ЗКП.

- 1) да буде обавештено да ће се о времену и месту довођења, лишења слободе или задржавања обавестити родитељи, усвојилац или старалац, дипломатско – конзуларни представник чији је држављанин, или одговарајућа међународна организација ако је избегло лице или лице без држављанства;
- 2) на браниоца по свом избору или браниоца по службеној дужности, који је стекао сертификат којим се гарантује да има посебна знања из области права детета и преступништва малолетника.

О правима из става 1. и 2. ове тачке, доведено, лишено слободе или задржано лице се обавештава уручивањем писменог Обавештења о његовим правима на матерњем језику или језику које разуме, које лице својеручно потписује.¹⁰

Окривљени има право да:

- 1) у најкраћем року, а увек пре првог саслушања, подробно и на језику који разуме буде обавештен о делу које му се ставља на терет, о природи и разлозима оптужбе, као и да све што изјави може да буде коришћено као доказ у поступку;
- 2) ништа не изјави, ускрати одговор на поједино питање, слободно изнесе своју одбрану, призна или не призна кривицу;
- 3) се брани сам или уз стручну помоћ браниоца у складу са одредбама овог законика;
- 4) његовом саслушању присуствује бранилац;
- 5) у најкраћем могућем року буде изведен пред суд и да му буде суђено непристрасно, правично и у разумном року;
- 6) непосредно пре првог саслушања прочита кривичну пријаву, записник о увиђају и налаз и мишљење вештака;
- 7) му се осигура довољно времена и могућности за припремање одбране;
- 8) разматра списе и разгледа предмете који служе као доказ;
- 9) прикупља доказе за своју одбрану;
- 10) се изјасни о свим чињеницама и доказима који га терете и да износи чињенице и доказе у своју корист, да испитује сведоке оптужбе и захтева да се, под истим условима као сведоци оптужбе, у његовом присуству испитају сведоци одбране;
- 11) користи правна средства и правне лекове;
- 12) предузима друге радње када је то одређено овим закоником.

Орган поступка је дужан да пре првог саслушања окривљеног поучи о правима из става 1. тач. 2) до 4) и тачка 6) овог члана.¹¹

Ухапшени, поред права из члана 68. став 1. тач. 2) до 4) и тачка 6) и став 2. овог законика, има право да:

- 1) одмах на језику који разуме буде обавештен о разлогу хапшења;
- 2) пре него што буде саслушан, има са браниоцем поверљив разговор који се надзире само гледањем, а не и слушањем;
- 3) захтева да без одлагања о хапшењу буде обавештен неко од чланова његове породице или друго њему блиско лице, као и дипломатско-конзуларни представник државе чији је држављанин, односно представник овлашћене међународне организације јавноправног карактера, ако је у питању избеглица или лице без држављанства;
- 4) захтева да га без одлагања прегледа лекар кога слободно изабере, а ако он није доступан, лекар кога одреди јавни тужилац, односно суд.

Лице ухапшено без одлуке суда, односно лице ухапшено на основу одлуке суда које није саслушано, мора бити без одлагања, а најкасније у року од 48 часова, предато надлежном судији за претходни поступак или ако се то не догоди, пуштено на слободу.¹²

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да

¹⁰ Тачка 4. Упутства.

¹¹ Члан 68. ЗКП.

¹² Члан 69. ЗКП.

формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.¹³

ПРЕПОРУКА

ПУ Бор и полицијске станице у њеном саставу свим лицима задржаним по основу ЗКП уручиваће писана обавештења о правима која ће садржати права одређена ЗКП и сва права предвиђена тачком 4. Упутства.

У ПС Мајданпек задржаним лицима уручиваће се образац обавештења о правима, а примерак обавештења о правима који остаје у предмету биће потписан од стране задржаног лица или ће на њему бити констатовано да је лице одбило да исти потпише.

У ПС Неготин увидом о предмет о задржавању по Закону о полицији (05/14) не постоји потписан примерак обрасца обавештења о правима задржаног лица. С обзиром да је у питању задржавање лица румунске националности, у службеном записнику о задржавању није унета констатације да је лице упознато са својим правима на језику који разуме и да му је образац обавештења о правима дат на увид и уручен.

Писана обавештења о правима сачињени су само на српском и енглеском језику. Иако на територији ПУ Бор румунски језик и писмо није у службеној употреби, дешава се да због близине границе са Румунијом полицијски службеници задржавају лица румунске националности.

Став НПМ је би писано обавештења о правима требало да се преведе и на румунски језик.

1.1.2. Право на браниоца

Према речима саговорника НПМ, задржано лице се обавезно обавештава о томе да има право на браниоца. Када је потребно ангажовати браниоца по службеној дужности, позивају се адвокати са списка који је Полицијској управи доставила Адвокатска комора Зајечар. Углавном се исти адвокати одазивају на позив. Према наводима полицијских службеника у ПС Неготин након 20 часова адвокати углавном избегавају да се одазову на позив што је један од разлога зашто се увек исти адвокати ангажују. Полицијски службеници ПС Неготин и ПС Кладово доносе решење о постављању браниоца по службеној дужности и сачињавају захтев о накнади трошкова предистражног поступка који се односе на издатке браниоца анжованог по службеној дужности. Захтев са фактуром о надокнади новчаних трошкова за ангажовање браниоца доставља се Министарству унутрашњих послова које покрива трошкове ангажовања браниоца.

1.1.3. Право на обавештавање блиског лица

Према наводима полицијских службеника, задржаним лицима се омогућава да о лишењу слободе обавесте члана породице или друго њима блиско лице. У записнику о задржавању бележи се да ли је лице искористило право да обавести блиско лице о свом задржавању и које лице. Сарадња са надлежним центром за социјални рад према наводима полицијских службеника је задовољавајућа. Центар за социјални рад се обавештава уколико је лице задржано због насиља у породици, када се задржава малолетно лице и уколико се лице лишено слободе само стара о малолетном или другом лицу.

¹³ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (2002), параграф 44.

1.1.4. Право на лекарски преглед

У ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу, када се лица задржавају по Закону о безбедности саобраћаја на путевима, лекарски преглед обавља се обавезно пре почетка задржавања како би лекар утврдио да ли је лице способно за задржавање. Уколико лекар утврди да лице није способно за задржавање, оно се спроводи у одговарајућу здравствену установу. Остале ситуације у којима се лица воде на лекарски преглед су након употребе средстава принуде (осим везивања) или уколико лице има видљивих повреда.

У седишту ПУ Бор и осталим станицама у саставу задржана лица се углавном воде на лекарски преглед у Дом здравља или Службу хитне помоћи.

Полицијски службеници ПС Мајданпек, који у згради полиције немају просторије за задржавање, лица која задржавају по ЗОБС –у или Закону о прекршајима, два пута воде на лекарски преглед. Лице се води на лекарски преглед у Дом здравља Мајданпек, пре транспорта до просторија ПУ Бор, како би лекар проценио да ли је лице способно за превоз и задржавање. Такође, лице се води на преглед и у Дом здравља Бор пре смештања у просторију за задржавање ПУ Бор.

Када се лице задржава по ЗКП у просторијама притворске јединице ОЗ Зајечар или ОЗ Неготин, лекарски преглед обавља се уколико полицијски службеник уочи видљиве повреде или уколико лице само затражи преглед. Такође, лекарски преглед се омогућују и током задржавања уколико се лице пожали на здравствене тегобе. У том случају полицијски службеници полицијских станица које су одредиле задржавање и који су задужени за чување лица у затвору, лица изводе из затвора и одводи у Дом здравља на преглед.

У ПУ Бор и ПС Мајданпек, према речима полицијских службеника, извештаји о лекарским прегледима задржаних лица улажу се у предмете о задржавању. У ПС Кладово пракса у вези чувања налаза и мишљења лекара је таква да се један примерак даје задржаном лицу, а један улаже у предмет о задржавању. У ПС Неготин када је у питању задржавање по ЗКП примерак лекарског налаза улаже се у предмет, а примерак се даје задржаном лицу, док се код задржавања по ЗОБС-у извештај лекара чува у предмету о задржавању и не даје се лицу. У ПС Неготин полицијски службеници сачињавају и службену белешку у којој између осталог наводе да је лице вођено на лекарски преглед.

У ПУ Бор, увидом у предмет о задржавању по Закону о полицији (221-30/15) и предмету о задржавању по ЗКП (846/15 ЛС 63/15) пронађени су оригинални лекарски налази са подацима о висини крвног притиска, чињеницама да ли лице болује од неке заразне болести или болести зависности, ЕКГ налаз срца и другим поверљивим личним подацима о здравственом стању задржаног лица. Такође, у ПС Неготин увидом у пар предмета о задржавању по ЗОБС-у утврђено је да лекарски налаз поред констатације да ли је лице способно да издржи меру задржавања, садржи и дијагнозе лица, са другим осетљивим подацима о здравственом стању. У ПС Мајданпек у појединим предметима о задржавању по Закону о полицији и Закона о прекршајима (6/15, 4/15, 3/15) и ЗОБС-у (10/15) пронађени су налази лекара са дијагнозама, упуту за специјалистичко преглед, извештај лекара специјалисте и ЕКГ налаз срца. У ПС Кладово такође су пронађени оригинални лекарски налази са дијагнозама лица, ЕКГ налаз срца и извештаји са специјалистичких прегледа.

Увидом у налаз и мишљење лекара у предметима о задржавању у ПУ Бор и полицијским станицама у саставу пронађени су налази и мишљење лекара о томе да ли постоје сметње да лице буде задржано и евентуално о повредама које има, а могу бити од значаја за задржавање. Такође, у појединим лекарским извештајима поред констатације да ли је лице способно за задржавање наведени су и нарочито осетљиви лични подаци о здравственом стању задржаних лица који не би требали да стоје у предметима.

УТВРЂЕНО

У ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу у појединим предметима о задржавању пронађени су лекарски извештаји о здравственом стању задржаних лица у којима се поред мишљења лекара да је лице способно за задржавање налазе и други нарочито осетљиви лични подаци о здравственом стању лица.

РАЗЛОЗИ

Пацијент има право на поверљивост свих личних информација, које је саопштио надлежном здравственом раднику, односно здравственом сараднику, укључујући и оне које се односе на стање његовог здравља и потенцијалне дијагностичке и терапијске процедуре, као и право на заштиту своје приватности током спровођења дијагностичких испитивања и лечења у целини.

Забрањено је да надлежни здравствени радник, односно здравствени сарадник, саопшти другим лицима личне информације из става 1. овог члана.¹⁴

Подаци о здравственом стању, односно подаци из медицинске документације, спадају у податке о личности и представљају нарочито осетљиве податке о личности пацијента, у складу са законом.

Податке из става 1. овог члана, дужни су да чувају сви здравствени радници, односно здравствени сарадници, као и друга лица запослена у здравственим установама, приватној пракси, организационој јединици високошколске установе здравствене струке која обавља здравствену делатност, другом правном лицу које обавља одређене послове из здравствене делатности у складу са законом, организацији обавезног здравственог осигурања, као и правном лицу које обавља послове добровољног здравственог осигурања, код којих је пацијент здравствено осигуран, а којима су ти подаци доступни и потребни ради остваривања законом утврђених надлежности.¹⁵

Дужности чувања података из члана 21. став 1. овог закона, надлежни здравствени радници, односно здравствени сарадници, као и друга лица запослена код послодавца из члана 21. став 2. овог закона, могу бити ослобођени само на основу писменог пристанка пацијента, односно његовог законског заступника, или на основу одлуке суда.

Ако је пацијент, односно законски заступник, писменом изјавом или овлашћењем овереним код надлежног органа, а које се чува у медицинској документацији, дао пристанак на саопштавање података о здравственом стању, надлежни здравствени радник може саопштити податке о здравственом стању пацијента.¹⁶

Подаци који се односе на националну припадност, расу, пол, језик, вероисповест, припадност политичкој странци, синдикално чланство, здравствено стање, примање социјалне помоћи, жртву насиља, осуду за кривично дело и сексуални живот могу се обрађивати на основу слободно датог пристанка лица, осим када законом није дозвољена обрада ни уз пристанак.

Изузетно, подаци који се односе на припадност политичкој странци, здравствено стање и примање социјалне помоћи, могу се обрађивати без пристанка лица, само ако је то законом прописано.

У случају из ст. 1. и 2. овог члана, обрада мора бити посебно означена и заштићена мерама заштите.¹⁷

Европски комитет за спречавање мучења у својим извештајима о посети Азербејџану¹⁸ и Немачкој¹⁹ заузео је следеће ставове:

¹⁴ Закон о правима пацијената („Сл. гласник РС“, бр. 45/13), члан 14, ст. 1 и 2.

¹⁵ Оп. цит. члан 21. ст. 1. и 2.

¹⁶ Оп. цит. члан 22. ст. 1. и 2.

¹⁷ Закон о заштити података о личности („Сл. гласник РС“, бр. 97/2008, 104/2009 - др. закон, 68/2012 - одлука УС и 107/2012), члан 16, ст. 1, 2 и 3.

¹⁸ Извештај о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања Азербејџану (2004), параграф 36.

¹⁹ Извештај о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања Немачкој (2007), параграф 29.

- код пружања здравствене заштите лицима која су лишена слободe од полиције тајност медицинских података мора бити стриктно чувана не прејудуцирајући право задржане особе да ће користити те медицинске податке
- медицински подаци (нпр. чињенице да је задржана особа оболела од заразне болести као што је туберкулоза, хепатитис или ХИВ) које лекар забележи у уобичајеним извештајима не треба да буду рутински доступни полицијским службеницима. По правилу, ове информације треба учинити доступне полицијским службеницима само када је то од значаја за конкретан случај.

ПРЕПОРУКА

У ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу у предметима о задржавању лица неће се улагати медицинска документација са нарочито осетљивим подацима о задржаном лицу.

У ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу полицијски службеници ће у предмете о задржавању улагати само налаз и мишљење лекара о томе да ли постоје сметње да лице буде задржано и евентуално о повредама које има, а могу бити од значаја за задржавање.

Према наводима полицијских службеника, током лекарског прегледа задржаног лица, у седишту ПУ Бор полицијски службеници не присуствују лекарском прегледу, већ су испред амбуланте. У ПС Неготин, када је у питању задржавање лица по ЗОБС-у полицијски службеници увек присуствују лекарским прегледима, док код задржавања лица по ЗКП полицијски службеници присуствују лекарским прегледима само по процени и на захтев лекара. Пракса присуствовања лекарским прегледима задржаних лица у ПС Кладово је таква да полицијски службеници присуствују прегледу по процени и на захтев лекара. У ПС Мајданпек полицијски службеници присуствују лекарским прегледима задржаних лица, али тако да преглед могу да чују, не и да виде.

У ПС Неготин и ПС Мајданпек у предметима о задржавању где је обављен лекарски преглед, нема службене белешке о присуству полицијског службеника прегледу.

УТВРЂЕНО

У појединим полицијским станицама Полицијске управе Бор полицијски службеници по правилу присуствују лекарским прегледима задржаних лица.

У ПУ Бор и полицијским станицама у саставу у предметима о задржавању када је обављен лекарски преглед, нема службене белешке о присуству полицијског службеника прегледу.

РАЗЛОЗИ

Сви лекарски прегледи особа у полицијском притвору морају се обављати тако да припадници полиције не могу да чују и, осим уколико то лекар који врши преглед не затражи другачије у дотичном случају, изван видокруга тих полицајаца.²⁰

ПРЕПОРУКА

Полицијски службеници неће присуствовати лекарском прегледу задржаних лица, осим ако то затражи лекар који врши преглед.

Полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

²⁰ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (2002), параграф 42. став 2.

Полицијски службеници ће, у случајевима када лекар затражи да присуствују лекарском прегледу задржаног лица, бити присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и задржаног лица.

Полицијски службеници у случајевима када се врши лекарски преглед задржаног лица, писано ће констатовати да ли је полицијски службеник био присутан прегледу.

Министарство унутрашњих послова ће изменити постојеће Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима и ускладити га са релевантним стандардима Савета Европе, тако што ће прописати да полицијски службеници не смеју присуствовати здравственим прегледима лица лишених слободе, изузев ако лекар који врши преглед то затражи.

1.1.5. Исхрана задржаних лица

За разлику од НПМ посете из 2012. године када се задржаним лицима није обезбеђивала исхрана и вода, сада ПУ Бор и полицијске станице у њеном саставу омогућују исхрану и воду задржаним лицима. Храна у седишту ПУ Бор се обезбеђује преко ресторана МУП-а. У ПС Кладово, полицијски службеници храну задржаним лицима обезбеђују преко ресторана МУП-а ПУ Бор коју чувају у расхладним уређајима за потребе задржавања. У ПС Неготин храна се лицима обезбеђује тако што полицијски службеници обично купују храну што убудуће не би требало практиковати.

УТВРЂЕНО

ПУ Бор не обезбеђује исхрану задржаним лицима у ПС Неготин, већ полицијски службеници ПС Неготин од сопственог новца задржаним лицима купују храну.

РАЗЛОЗИ

Полицијски службеник је дужан да лицу које је задржано обезбеди исхрану, и то три obroка дневно (доручак, ручак, вечера) у одговарајућим временским интервалима, што укључује загарантовану посебну исхрану из здравствених разлога или верских убеђења. Задржаном лицу ће се обезбедити један оброк у року од 6 сати од момента задржавања, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три obroка. Исхрана се обезбеђује у складу са Упутством о услугама исхране и смештаја у Министарству унутрашњих послова.²¹

ПРЕПОРУКА

ПУ Бор обезбедиће исхрану задржаним лицима у ПС Неготин, на који начин ће се избећи постојећа пракса да полицијски службеници од сопственог новца купују храну задржаним лицима.

1.2. ПРИМЕНА ПОЛИЦИЈСКИХ ОВЛАШЋЕЊА

1.2.1. Доношење решења о задржавању и вођење записника о задржавању

Према изјавама службених лица и увидом у предмете о задржавању по било ком од правних основа установљено је да се решење о задржавању доноси у законом прописаним роковима. У ПС Кладово и ПС Мајданпек решење о задржавању, образац о правима и налаз лекара се уручује задржаном лицу.

Према речима полицијских службеника у седишту ПУ Бор решење о задржавању, образац о правима и налаз лекара не дају се задржаном лицу да има код себе док траје мера задржавања. У ПС Неготин код задржавања по ЗКП, решење о задржавању, образац права и примерак лекарског налаза даје се лицу да има код себе током задржавања, док код

²¹ Тачка 27. Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима

задржавања по ЗОБС-у задржаном лицу се ова документација даје на увид, а затим се одузима из како наводе разлога безбедности.

У ПС Кладово увидом у предмете о задржавању по ЗКП (КУ 1260/15 ЛС 88/15 и КУ 777/14) утврђено је да не постоји потписан примерак решење о задржавању. У ПС Мајданпек увидом у предмет о задржавању по Закону о полицији и Закону о прекршајима (6/15) утврђено је да решење о задржавању није потписано од стране задржаног лица, нити постоји констатација да је лице одбило да потпише решење.

УТВРЂЕНО

У седишту ПУ Бор и појединим полицијским станицама у њеном саставу задржаним лицима не дозвољава се да током задржавања код себе имају решење о задржавању, а ни осталу релевантну документацију (нпр. потврда о одузетим предметима, формулар о правима и сл).

У ПС Кладово у појединим предметима о задржавању не постоји примерак решења о задржавању лица, а у ПС Мајданпек поједини примерци решења нису потписани од стране задржаног лица.

РАЗЛОЗИ

Задржавање се одређује решењем које мора бити донето и уручено лицу у року од шест часова од привођења у службене просторије. Задржано лице има, док траје задржавање, право на жалбу против решења о задржавању. О жалби надлежни суд мора да одлучи у року од 48 часова.²²

О задржавању, јавни тужилац или, по његовом одобрењу, полиција одмах, а најкасније у року од два часа од када је осумњиченом саопштено да је задржан, доноси и уручује решење. У решењу морају бити наведени дело за које се осумњичени терети, основи сумње, дан и час лишења слободe или одазивања позиву, као и време почетка задржавања.²³

О правима, доведено, лице лишено слободe или задржано лице се обавештава уручивањем писменог обрасца Обавештења о његовим правима на матерњем језику или језику који разуме, које лице својеручно потписује.²⁴

Потврда о привремено одузетим и враћеним предметима садржи: име и презиме задржаног лица, место и датум рођења, адресу, ЈМБГ задржаног лица; датум, час и минут привременог одузимања предмета; опис привремено одузетих предмета; име и презиме полицијског службеника који је привремено одузео предмете; датум, час и минут враћања предмета; име, презиме и својеручни потпис задржаног лица којим потврђује враћање предмета. Један примерак Потврде о привремено одузетим и враћеним предметима се предаје задржаном лицу. Ако лице одбије да прими привремено одузете предмете, полицијски службеник ће на Потврди о привремено одузетим и враћеним предметима, уместо потписа лица сачинити белешку, а са предметима ће се даље поступити у складу са одредбама Закона из тачке 2. овог Упутства.²⁵

ПРЕПОРУКА

ПУ Бор и полицијске станице у њеном саставу неће онемогућавати задржаним лицима да код себе имају писана документа током трајања задржавања.

ПС Кладово и ПС Мајданпек у будућем поступању потписани примерак решења о задржавању улагаће у предмете о задржавању, а у случају да лице одбије да потпише решење уносиће се констатација да је лице одбило да потпише решење.

У ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу почетак задржавања се рачуна у зависности по ком основу је лице задржано. У ПУ Бор и свим полицијским станицама у њеном саставу у случају задржавања по основу ремећења или угрожавања јавног реда и

²² Члан 53. став 3. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005, 63/2009 - одлука УС и 92/2011).

²³ Члан 294. став 2. ЗКП.

²⁴ Тачка 4. став 3. Упутства.

²⁵ Ibid, тачка 23. став 4.

мира (члан 53. Закона о полицији) почетак задржавања се рачуна од тренутка довођења у полицијску станицу. Уколико се лице задржава по основу одредаба Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима, време задржавања почиње да тече од момента искључења лица из саобраћаја. Код задржавања по Законик у кривичном поступку у ПУ Бор, ПС Неготин и ПС Мајданпек почетак задржавања се рачуна од тренутка хапшења. Када је у питању ситуација да се одређено лице позива у својству осумњиченог, као и када се лице позива да у својству грађанина да потребна обавештења, па му се током информативног разговора саопште права из члана 68, став 1. и 2. ЗКП, време задржавања не рачуна се од момента када је наведеним лицима саопштено да су задржана, већ од момента када су се одазвала позиву.

Пракса задржавања по ЗКП у ПС Кладово је другачија у односу на остале станице. Наиме, када се лице позива у својству осумњиченог онда се почетак задржавања рачуна од тренутка одазивања на позив, док када се лице позива да у својству грађанина да потребна обавештења, па му се током информативног разговора саопште права из члана 68, став 1. и 2. ЗКП, време задржавања рачуна се од момента када је наведеном лицу саопштено да је осумњичено, а не од момента када се одазвало позиву.

УТВРЂЕНО

У ПС Кладово почетак задржавања по ЗКП-у када се лице позива у својству грађана рачуна се од момента када је лицу саопштено да је осумњичено, а не од момента када се лице одазвало на позив.

РАЗЛОЗИ

Кад полиција прикупља обавештења од лица за које постоје основи сумње да је учинила кривичног дела или према том лицу предузима радње у предистражном поступку предвиђене овим закоником, може га позивати само у својству осумњиченог. У позиву ће се осумњичени упозорити да има право да узме браниоца.

Ако полиција у току прикупљања обавештења оцени да позвани грађанин може бити сматран осумњиченим, дужна је да га одмах поучи о правима из члана 68. став 1. тач. 1) и 2) овог законика и о праву да узме браниоца који ће присуствовати његовом саслушању.²⁶

Лице ухапшено у складу са чланом 291. став 1. и чланом 292. став 1. овог законика, као и осумњиченог из члана 289. ст. 1. и 2. овог законика, јавни тужилац може изузетно задржати ради саслушања најдуже 48 часова од часа хапшења, односно одазивања на позив.

О задржавању, јавни тужилац или, по његовом одобрењу, полиција одмах, а најкасније у року од два часа од када је осумњиченом саопштено да је задржан, доноси и уручује решење. У решењу морају бити наведени дело за које се осумњичени терети, основи сумње, дан и час лишења слободe или одазивања позиву, као и време почетка задржавања.²⁷

[...]током периода испитивања подносилац представке је држан у полицијској станици и полиција је спровела саслушање и друге процесне радње које се односе на инцидент у коме је учествовао подносилац представке. Није тврђено од стране Владе и било би нереално да се претпостави да је у том периоду подносилац представке био слободан да напусти полицијску станицу по сопственој вољи. Имајући у виду све околности случаја, Суд сматра да је боравак подносиоца представке у полицијској станици током периода у питању досегао праг de facto лишења слободe[...]²⁸

ПРЕПОРУКА

У ПС Кладово време задржавања по ЗКП-у ће се рачунати од часа одазивања на позив, а не од момента када је лицу саопштено да је осумњичено и да се према њему има одредити мера задржавања.

²⁶ ЗКП, чл. 289, ст. 1 и 2.

²⁷ ЗКП, чл. 294, ст. 1.

²⁸ Случај Осуренко против Украјине, представка број 4634/04, параграф број 49.

Записник о задржавању

У ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу записници о задржавању сачињавају се када се лице задржава по основу Закона о полицији, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима. У седишту ПУ Бор, ПС Неготин и ПС Мајденпек записници о задржавању воде се у електронској форми, али се не штампају по завршетку задржавања и не дају се задржаном лицу на увид и потпис. У ПС Кладово записници о задржавању сачињавају се у електронској форми, а након тога се штампају и потписују од стране задржаног лица и овлашћеног полицијског службеника и улажу се у предмете о задржавању.

ПУ Бор не сачињава записник о задржавању за лица која задржава по ЗКП-у, јер се ова лица задржавају у просторијама затвора – одсек притвора. ПС Неготин и ПС Мајданпек, за лица која су на задржавању по основу ЗКП у затвору, записнике о задржавању сачињавају у форми службене белешке која не садржи све активности које су предузимане према лицима током задржавања. Записници се затим по завршетку задржавања штампају и остављају у предмету о задржавању, али се не дају лицима по завршетку задржавања. У ПС Кладово полицијски службеници сачињавају записнике о задржавању за лица која се задржавају по основу ЗКП, али их не штампају и не дају на увид и потпис задржаном лицу, јер према наводима полицијских службеника, када се заврши задржавање ова лица обично остају у притвору.

УТВРЂЕНО

У ПУ Бор, ПС Мајданпек и ПС Неготин записници о задржавању лица, по основу Закона о полицији, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима, не сачињавају се по стандардном обрасцу који садржи све битне елементе предвиђене Правилником о полицијским овлашћењима.

У седишту ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу записници о задржавању не сачињавају се по стандардном обрасцу и не дају на увид и потпис лицу задржаном по основу ЗКП.

РАЗЛОЗИ

О задржавању лица формира се предмет који садржи: решење или наредбу за задржавање лица, Записник о задржавању лица, потврду о привремено одузетим и враћеним предметима и друге стисе.²⁹

Службени записник потписује полицијски службеник који је лице задржао и задржано лице.³⁰

О задржавању полицијски службеник мора да састави службени записник из кога се могу видети:

- 1) лични подаци задржаног лица;*
- 2) време почетка и завршетка задржавања;*
- 3) разлог довођења и задржавања;*
- 4) упознавање лица са разлозима довођења и задржавања и са његовим правима;*
- 5) остварена права задржаног лица и обавештавање надлежних институција (час, начин, назив);*
- 6) довођење задржаног лица надлежном органу;*
- 7) видне телесне повреде или други знакови које је могуће уочити, а због којих би задржаном лицу била потребна здравствена помоћ;*
- 8) ако је задржаном лицу била пружена здравствена или прва помоћ (ко, кад и зашто);*
- 9) опасни предмети задржани због безбедности задржаног лица;*
- 10) престанак задржавања³¹.*

СРТ сматра да би се основне гаранције дате особама у полицијском притвору могле додатно оснажити (а рад полицијских службеника могуће и знатно олакшати) уколико би постојао

²⁹ Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима 01 бр. 7989/12-10 од 12.12.2012. године, т. 35.

³⁰ Члан 30. став 4. Правилника о полицијским овлашћењима („Сл. гласник РС“, бр. 54/2006) и тачка 33. став 2. Упутства.

³¹ Ibid, чл.30, ст.3.

јединствен и свеобухватан полицијски записник за сваку притворену особу, у којем би били евидентирани сви аспекти притвора и све радње предузете у вези притворених особа (време када су лишене слободе и разлози за то; када су им саопштена њихова права; знаци повреда, психичке болести, итд; када су члан породице/конзулат и адвокат били контактирани и када су их оби посетили; када им је била понуђена храна; када су били саслушани; када су били пребачени или ослобођени, итд.). За различите ставке (на пример, ствари у поседу дате особе, чињеници да су особи саопштена њена права и да се та особа на њих позива или да их се одриче), требало би добити потпис притвореника, односно, уколико је потребно, објаснити због чега тај потпис недостаје. Надаље, адвокату притвореника би требало омогућити увид у тај записник о притвору.³²

ПРЕПОРУКА

Полицијски службеници ПУ Бор, ПС Неготин и ПС Мајданпек за лица задржана по основу Закона о полицији, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима, сачињаваће записник о задржавању по стандардном обрасцу, а потписани примерак улагаће у предмете о задржавању. Пракса поступања у вези сачињавања записника о задржавању по стандардном обрасцу након окончања мере задржавања уједначиће се у свим полицијским станицама.

У ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу записник о задржавању сачињаваће се по стандардном обрасцу и даваће се на потпис и увид и лицу задржаном по основу ЗКП.

1.2.2. Употреба средстава принуде

Према подацима из претходног упитника, који је попунила ПУ Бор у току 2015. године средства принуде су употребљена 32 пута, и то употреба физичке снаге 14 пута, употреба средстава за везивање 15 пута и 2 пута ватрено оружје. Према наводима полицијских службеника у ПУ Бор, ПС Кладово и ПС Неготин пракса је да се не везују сва лица која се доводе већ се то ради према процени. Пракса у ПС Мајданпек је другачија, лица која се задржавају по основу ЗКП увек се везују, док лица која се задржавају по основу ЈРМ и ЗОБС се не везују стално, већ се то ради по процени.

НПМ сматра да је поступање појединих полицијских станица и ПУ Бор правилно када је у питању употреба средстава за везивање према лицима која се доводе. Наиме, Упутство предвиђа да се сва лица која се доводе приликом транспорта везују, што је у супротности са Законом о полицији где је прописано када се примењује везивање и према којим лицима се неће примењивати исто.

Од децембра 2012. године, када је донето Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима, прописано је да полицијски службеници имају обавезу да приликом транспорта средствима за везивање вежу свако лице чије довођење врше (тачка 13, став 2 Упутства). Везивање несумњиво представља меру којом се ограничавају људска права. Према јасно установљеним принципима Европског суда за људска права, који су обавезујући за Србију, употреба средстава принуде против лица лишених слободе која није апсолутно неопходна нарушава људско достојанство и у начелу представља повреду права гарантованог у члану 3. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у овом члану прописана је забрана злостављања).³³ Наравно, очигледно је да није апсолутно неопходно везати сваку особу чије довођење полиција врши, тако да везивање особа које није нужно везати, а таквих сигурно има, представља повреду њихових права. Употреба средстава принуде мора бити разумна, неопходна и сразмерна опасности због које јој се прибегава. Полицијским службеницима би требало препустити да у свакој појединачној ситуацији, узимајући у обзир све објективне околности, процене да ли је неопходно

³² Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (2002), параграф 42. став 2.

³³ Види, на пример, пресуду Европског суда за људска права у предмету *Берлински против Пољске* (представке број 27715/95 и 30209/96), параграф 59.

применити средства принуде и у којој мери. При томе би полицијским службеницима требало бити дато упутство о томе које чињенице би требало да имају у виду када доносе одлуку о томе да ли је употреба средстава принуде неопходна (на пример, може им се сугерисати да приликом доношења одлуке о употреби средстава за везивање узимају у обзир године, пол, раст, физичку снагу и физичко стање особе коју је потребно довести).

УТВРЂЕНО

Полицијски службеници у ПС Мајданпек приликом транспорта лица која се задржавају по основу ЗКП у свим случајевима примењују средства за везивање, чак и ако за то не постоје објективни разлози, тј. и онда када то није неопходно.

РАЗЛОЗИ

У погледу поступања према особи лишеној слободe, свако прибегавање физичкој принуди које није апсолутно неопходно услед њеног понашања нарушава људско достојанство и у начелу представља повреду права гарантованог у члану 3. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода.³⁴

Обављање полицијских послова заснива се на начелима професионализма, сарадње, законитости у раду и сразмерности у примени полицијских овлашћења, као и на принципу супсидијарности, односно рада са најмањим штетним последицама.³⁵

Примена полицијског овлашћења мора бити сразмерна потреби због које се предузима.³⁶

Овлашћено службено лице средства принуде употребити само ако се на други начин не може извршити задатак и то суздржано и сразмерно опасности која прети законом заштићеном добру и вредности, односно тежини дела које се спречава или сузбија.³⁷

Средства за везивање могу се употребити ради: 1) спречавања отпора лица или одбијања напада усмереног на овлашћено службено лице; 2) спречавања бекства лица; 3) онемогућавања самоповређивања или повређивања другог лица.

При употреби средстава за везивање примењују се ограничења из члана 89. став 3. овог закона.³⁸

Према лицима млађим од 14 година, очигледно болесним и изнемоглим лицима, тешким инвалидима и женама чија је трудноћа видљива, службена палица може се употребити само ако неко од тих лица ватреним оружјем, оруђем или другим опасним предметом угрожава живот лица.³⁹

ПРЕПОРУКА

У ПС Мајданпек полицијски службеници неће сваки пут приликом транспорта лица која доводе примењивати средства за везивање, већ ће то чинити само након пажљивог сагледавања конкретних околности које упућују на неопходност везивања одређеног лица, и то у законом предвиђеним случајевима.

ПС Мајданпек ће ускладити своје поступање у вези примене средстава за везивање са ПУ Бор и осталим полицијским станицама у њеном саставу.

Министарство унутрашњих послова ће изменити одредбе Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима које се односе на обавезну примену средстава за везивање према сваком лицу чије се довођење врши, тако што ће прописати да ће се средства за везивање користити само када је то заиста неопходно, а не приликом превоза, односно транспорта сваког лица чије се довођење врши, као што је сада одређено.

³⁴ Ibid.

³⁵ Закон о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005, 63/2009 - одлука УС и 92/2011), чл. 11. ст. 2.

³⁶ Ibid. чл. 36. ст. 1.

³⁷ Ibid. чл. 84. ст. 2.

³⁸ Ibid. чл. 90. ст. 1. и 4.

³⁹ Ibid. чл. 89. ст. 3.

О употреби средстава принуде сачињавају се извештаји и воде посебне евиденције. Извештај подноси службеник који је средство принуде употребио и у њему, као што је прописано Правилником о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде⁴⁰ (члан 24, став 2), по правилу наводи „датум и час употребе средстава принуде, врсту средстава принуде, према коме и зашто је употребио средство принуде, последице употребе, основ и начин употребе и друге чињенице и околности које су неопходне за оцену оправданости и правилности употребе средстава принуде“. Похвално је поступање полицијских службеника у седишту ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу, да лице над којим је употребљено средство принуде (осим везивања) увек прегледа лекар. Такође, уз извештаје полицијских службеника о примењеним средствима принуде прилажу се и изјаве сведока о конкретном догађају.

Према ономе што је тим НПМ могао видети током посете ПУ Бор, извештаји и евиденције о употреби средстава принуде углавном се воде уредно. Оно што је НПМ приметио као мањкавост, увидом у ове извештаје, јесте да се у њима не налазе изјаве лица над којим су средства принуде употребљена, а на околности употребе средстава принуде.

Став НПМ је да би у будућем раду, полицијски службеници ПУ Бор требало прибављати писане изјаве лица над којима су примењена средства принуде у вези са околностима употребе средстава принуде и настанка евентуалних повреда у циљу потпунијег увида у све околности случаја, како би се оцена о оправданости и правилности средстава принуде могла дати на што објективнији начин.

1.2.3. Преглед лица и привремено одузимање предмета

У седишту ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу запослени су полицијски службеници оба пола, тако да претресе увек врши полицијски службеник оног пола којег је лице које се претреса.

Када се од задржаних лица одузимају предмети, то се ради у складу са важећим прописима. У полицијској управи, али и полицијским станицама у њеном саставу, свим задржаним лицима се током боравка у просторијама за задржавање одузимају новац (папирни новац и кованице, личне карте, возачке дозволе), мобилни телефони, упаљачи, пертле и остали предмети којим би могла повредити себе или другог, оштетити имовину, или их употребити за покушај бекства. Сви одузети предмети се пописују и сачињава се писана потврда о привремено одузетим предметима, чију аутентичност потписом потврђује лице од кога се одузимају. Приликом враћања предмета по престанку задржавања сачињава се потврда о враћеним предметима, која се такође потписује од стране лица које је било задржано.

1.3. ОБУКЕ И УСАВРШАВАЊА ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА

Полицијски службеници ПУ Бор прошли су обуку о поступању према доведеним и задржаним лицима, као и обуку о пружању прве помоћи. У седишту ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу имају посебно обучене полицајце за рад са малолетницима.

Током посете полицијски службеници ПУ Бор и полицијских станица у њеном саставу су навели да често пружају асистенције здравственим центрима у вези поступања према лицима са менталним сметњама, а да нису прошли било какву врсту обуке за поступање према овим лицима. ПС Кладово код пружања оваквих врста асистенција доноси одлуку за пружање помоћи – асистенција при извршењу решења, а након извршене асистенције полицијски службеници подносе писмени извештај начелнику полицијске станице.

⁴⁰ „Сл. гласник РС“, бр. 19/2007, 112/2008 и 115/2014.

Имајући у виду да Закон о заштити лица са менталним сметњама прописује асистенцију полиције, као и довођење лица у здравствену установу ради прегледа (када постоји сумња да се ради о лицу са менталним сметњама), НПМ је става да је неопходно да се организују обуке за полицијске службенике свих ПУ у Републици Србији о поступању према лицима са менталним сметњама.

У прилог наведеном ставу је и препорука Европског Комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања органима Србије да наставе рад на даљем развоју професионалног усавршавања полицијских службеника, са циљем да се за све ново запослене полицајце обезбеди одговарајућа почетна обука, а да се за већ запослене полицајце обезбеди систематска континуирана обука у области људских права, професионалне етике, вођења интервјуа, рад у високо ризичним ситуацијама, и сл.⁴¹

1.4. МАТЕРИЈАЛНИ УСЛОВИ ЗАДРЖАВАЊА

У ПУ Бор и полицијским станицама у њеном саставу има укупно 6 просторија за задржавање лица по основу Закона о полицији, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима. ПУ Бор лица која задржава по основу ЗКП води на задржавање у просторије притворске јединице ОЗ Зајечар, док ПС Мајданпек, ПС Кладово и ПС Неготин лица која задржава по основу ЗКП воде на задржавање у ОЗ Неготина.

ПРОСТОРИЈЕ ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У ПУ БОР

Седишту ПУ Бор кроз Извештај о посети НПМ из 2012. године упућене су 4 препоруке, од којих се 1 препорука односила на успостављање система за позивање дежурног полицијског службеника у просторијама за задржавање. С обзиром да ПУ Бор није поступила по овој препоруци НПМ поново упућује препоруку која се односи на инсталирање система за позивање дежурног полицијског службеника.

УТВРЂЕНО

У просторијама за задржавање у ПУ Бор и даље не постоји установљен ефикасан систем који ће задржаном лицу омогућити да позове дежурног полицијског службеника.

РАЗЛОЗИ

За надзор над задржаним лицима полицијски службеници могу да употребљавају направе за пренос звучних и оптичких снимака. Употреба ових направа мора у простору бити видно означена.⁴²

Полицијске ћелије које се налазе предалеко од канцеларија или радних места где се припадници полиције уобичајено налазе и које нису опремљене никаквим средствима (нпр. систем позивања) који би омогућавао притвореним особама да привуку пажњу полицајаца. Под таквим условима постоји велики ризик од различитих инцидената (насиље међу притвореницима; покушај самоубиства; пожари итд.) на које се не би правовремено одговорило.⁴³

ПРЕПОРУКА

ПУ Бор предузеће мере и у сарадњи са Министарством унутрашњих послова, у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугме аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

⁴¹ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског Комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања, (СРТ) фебруар 2011. г, тачка 16.

⁴² Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 34, ст. 2.

⁴³ XII Општи извештај Комитета против мучења (СРТ/Inf (2002) 15) параграф 48.

ПРОСТОРИЈА ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У ПС НЕГОТИН

ПС Неготин кроз Извештај о посети из 2012. године упућено је 6 препорука. Препоруке по којима није поступљено односе се на загрејаност просторије за задржавање, успостављање система за позивања дежурног полицијског службеника у просторији за задржавање и адаптација постојећег тоалета за задржана лица.

У ПС Неготин тоалет и даље користе заједно полицијски службеници и задржана лица. Тоалет није у непосредној близини просторије за задржавање, већ се налази у приземљу полицијске станице, а просторија за задржавање у сутерену зграде, па се задржана лица од просторије до тоалета спроводе кроз ходник кроз који пролазе и грађани који долазе у полицијску станицу, што може да буде додатни безбедносни проблем по лица која пролазе кроз станицу, а такође и понижавајуће поступање према задржаном лицу услед изложености погледима других лица.

Како од претходно упућених препорука нису извршене потребне адаптације у просторији за задржавање и тоалету, иако се ПС Неготин писаним путем обраћао ПУ Бор у циљу поступања по њима, тим НПМ поново упућује препоруку да се побољшају смештајни услови у просторији за задржавање и да се адаптира тоалета.

УТВРЂЕНО

Просторија за задржавање у ПС Неготин и даље није адаптирана.

У просторији не постоји грејање.

У просторији није инсталирано дугме за позивање дежурног полицијског службеника, а видео надзор у просторији није у функцији.

Морки чвор и даље је у руинираном стању.

РАЗЛОЗИ

Просторије морају бити суве и проветрене, мора да постоји доток свежег ваздуха, као и да су осветљене како природним, тако и вештачким светлом, загрејане у складу са климатским приликама, опремљене креветом, душеком и довољним бројем ћебади, са санитарним уређајима, са дугметом електричног звона за позивање дежурног полицијског службеника, са простором за време на свежем ваздуху, са контролом путем видео-надзора и без елемената који у редовном току ствари могу послужити за самоповређивање задржаног лица.⁴⁴

СРТ делегације су у више наврата утврдиле да се полицијске ћелије налазе предалеко од канцеларија или радних места где се припадници полиције уобичајно налазе и да нису опремљене никаквим средствима (нпр. систем позивања) који би омогућавао притвореним особама да привуку пажњу полицајца. Под таквим условима постоји велики ризик од различитих инцидената (насилје међу притвореницима; покушаји самоубиства; пожари итд) на које се не би правовремено одговорило.⁴⁵

За надзор над задржаним лицима полицијски службеници могу да употребљавају направе за пренос звучних и оптичких снимака. Употреба ових направа мора у простору бити видно означена.⁴⁶

ПРЕПОРУКА

ПУ Бор предузеће одговарајуће мере и у сарадњи са Министарством унутрашњих послова у ПС Неготин обезбедити просторије за задржавање у складу са важећим стандардима. Такође, предузеће се мере и у циљу адаптације постојећег мокрог чвора.

⁴⁴ Заштитник грађана, Препорука 12 – 2619/10; у том смислу и СРТ, Извештај за Србију (2007), параграф. 36.

⁴⁵ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (2002), параграф 48. став 2.

⁴⁶ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 54/2006), чл. 34, ст. 2.

ПРОСТОРИЈА ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У ПС КЛАДОВО

Приликом посете 2012. године ПС Кладово је упућена препорука да се постојеће просторије адаптирају у складу са важећим стандардима. Током пратеће посете НППМ утврђено је да ПС Кладово није поступила по упућеној препоруци, па тим НППМ понавља препоруку која се односи на адаптацију просторије за задржавање.

УТВРЂЕНО

У ПС Кладово просторија која се користи за задржавање не испуњава важеће стандарде. Просторија није довољно вештачки осветљена, не постоји доток свежег ваздуха и могућност вентилације. Грејање у просторији не постоји.

РАЗЛОЗИ

Министарство ради стварања услова за рад полиције:

- 2) припрема годишње финансијске планове потреба полиције, надзире њихово извршавање и контролише финансијско пословање полиције;
- 1) организује и врши интерну контролу начина коришћења буџетских средстава и управљања државном имовином, у складу са законом;
- 2) извршава задатке из оквира инвестиционе делатности и инвестиционог одржавања средстава која употребљава полиција и сачињава планове набавки;
- 7) усмерава и надзире обављање послова полиције;
- 8) утврђује стандарде за опрему и материјалнотехничка средства;
- 9) утврђује потребе и набавља техничка средства;
- 12) обавља утврђене послове који се односе на безбедносно-полицијску и наставно-научну активност;
- 14) обезбеђује услове за превенцију мучења, нечовечних или понижавајућих поступака и контролу односа према лицима лишеним слободе;
- 15) обезбеђује сарадњу са органима и телима који су законом овлашћени за спољашњу контролу полиције;
- 16а) обезбеђује смештај и исхрану;
- 17) извршава друге задатке, у складу са законом.⁴⁷

Обављање полицијских послова заснива се на начелима професионализма, сарадње, законитости у раду и сразмерности у примени полицијских овлашћења, као и на принципу супсидијарности, односно рада са најмањим штетним последицама.⁴⁸

Просторије за полицијско задржавање морају бити довољно простране. Морају имати најмање 6 квадратних метара ако су намењене за смештај једног лица, односно најмање 4 квадратна метра по особи ако су намењене за смештај више лица.⁴⁹

Просторије морају бити суве и проветрене, мора да постоји доток свежег ваздуха, као и да су осветљене како природним, тако и вештачким светлом, загрејане у складу са климатским приликама, опремљене креветом, душеком и довољним бројем ћебади, са санитарним уређајима, са дугметом електричног звона за позивање дежурног полицијског службеника, са простором за време на свежем ваздуху, са контролом путем видео-надзора и без елемената који у редовном току ствари могу послужити за самоповређивање задржаног лица.⁵⁰

СРТ делегације су у више наврата утврдиле да се полицијске ћелије налазе предалеко од канцеларија или радних места где се припадници полиције уобичајно налазе и да нису опремљене никаквим средствима (нпр. систем позивања) који би омогућавао притвореним особама да привуку пажњу полицајца. Под таквим условима постоји велики ризик од различитих инцидената (насилје међу притвореницима; покушаји самоубиства; пожари итд) на које се не би

⁴⁷ Закон о полицији („Сл. гласник РС“, бр. 101/05 и 63/09 - одлука УС), члан 7. став 1.

⁴⁸ Ibid, члан 11. став 2.

⁴⁹ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског Комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања, (СРТ) фебруар 2011. г, тачка 31.

⁵⁰ Заштитник грађана, Препорука 12 - 2619/10; у том смислу и СРТ, Извештај за Србију (2007), параграф.36.

правовремено одговорило.⁵¹

ПРЕПОРУКА

ПУ Бор у сарадњи са Министарством унутрашњих послова предузеће мере како би се просторија за задржавање у ПС Кладово адаптирала у складу са важећим стандардима.

ПРОСТОРИЈА ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У ПС МАЈДАНПЕК

НПМ је кроз Извештају о посети из 2012. године ПС Мајданпек упутио препоруку да се обезбеди просторија за полицијско задржавање. Током пратеће посете утврђено је да ПС Мајданпек и даље нема просторију за задржавање. Према наводима полицијских службеника ПС Мајданпек, лица која се задржављу по основу Закона о полицији, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима превозе се до просторија ПУ Бор, док лица која се задржављу по основу Законика о кривичном поступку возе се на задржавање у просторије притворске јединице ОЗ Неготин.

Непостојање просторије за задржавање у ПС Мајданпек додатно отежава рад полицијских службеника у постојећим тешким условима. Наиме, услед транспорта лица до ПУ Бор и ОЗ Неготин потребно је обезбедити возило, која иначе недостају полицијској станици. Такође, лица која се транспортују на задржавање чува полицијски службеник ПС Мајданпек обично око 12 часова, што значи да је тај полицијски службеник за ово време онемогућен да обавља редовне полицијске послове у станици. С друге стране услед сталног транспорта задржаних лица од ПС Мајданпека до ПУ Бора и ОЗ Неготина амортизују се постојаћа дотрајала возила и додатно финансијски оптерећује буџет полицијске станице. С обзиром на велику теренску удаљеност између полицијских станица и лоше путеве повећава се и безбедносни ризик како по задржана лица, тако и по полицијске службенике.

Полицијски службеници ПС Мјаданпек навели су да у згради у којој се налазе управне просторије полиције не постоји могућност да се обезбеди просторија за задржавање, али постоји простор у њиховом Полицијском одељењу у Доњем Милановцу који би могао да се адаптира и оспособи за задржавање.

УТВРЂЕНО

У ПС Мајданпек не постоји просторија за задржавање.

РАЗЛОЗИ

Министарство ради стварања услова за рад полиције:

- 2) припрема годишње финансијске планове потреба полиције, надзире њихово извршавање и контролише финансијско пословање полиције;
- 1) организује и врши интерну контролу начина коришћења буџетских средстава и управљања државном имовином, у складу са законом;
- 2) извршава задатке из оквира инвестиционе делатности и инвестиционог одржавања средстава која употребљава полиција и сачињава планове набавки;
- 7) усмерава и надзире обављање послова полиције;
- 8) утврђује стандарде за опрему и материјалнотехничка средства;
- 9) утврђује потребе и набавља техничка средства;
- 12) обавља утврђене послове који се односе на безбедносно-полицијску и наставно-научну активност;
- 14) обезбеђује услове за превенцију мучења, нечовечних или понижавајућих поступака и контролу односа према лицима лишеним слободе;

⁵¹ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (2002), параграф 48. став 2.

- 15) обезбеђује сарадњу са органима и телима који су законом овлашћени за спољашњу контролу полиције;
- 16а) обезбеђује смештај и исхрану;
- 17) извршава друге задатке, у складу са законом.⁵²

Обављање полицијских послова заснива се на начелима професионализма, сарадње, законитости у раду и сразмерности у примени полицијских овлашћења, као и на принципу супсидијарности, односно рада са најмањим штетним последицама.⁵³

Просторије за полицијско задржавање морају бити довољно простране. Морају имати најмање 6 квадратних метара ако су намењене за смештај једног лица, односно најмање 4 квадратна метра по особи ако су намењене за смештај више лица.⁵⁴

Просторије морају бити суве и проветрене, мора да постоји доток свежег ваздуха, као и да су осветљене како природним, тако и вештачким светлом, загрејане у складу са климатским приликама, опремљене креветом, душеком и довољним бројем ћебади, са санитарним уређајима, са дугметом електричног звона за позивање дежурног полицијског службеника, са простором за време на свежем ваздуху, са контролом путем видео-надзора и без елемената који у редовном току ствари могу послужити за самоповређивање задржаног лица.⁵⁵

СРТ делегације су у више наврата утврдиле да се полицијске ћелије налазе предалеко од канцеларија или радних места где се припадници полиције уобичајно налазе и да нису опремљене никаквим средствима (нпр. систем позивања) који би омогућавао притвореним особама да привуку пажњу полицајца. Под таквим условима постоји велики ризик од различитих инцидената (насиље међу притвореницима; покушаји самоубиства; пожари итд) на које се не би правовремено одговорило.⁵⁶

За надзор над задржаним лицима полицијски службеници могу да употребљавају направе за пренос звучних и оптичких снимака. Употреба ових направа мора у простору бити видно означена.⁵⁷

У просторијама треба да је обезбеђено коришћење текуће воде за пиће или да се задржаним лицима омогући довољна количина воде за пиће у оригиналној пластичној амбалажи.⁵⁸

ПРЕПОРУКА

ПУ Бор у сарадњи са Министарством унутрашњих послова предузеће мере како би се у Полицијском одељењу ПС Мајданпек у Доњем Милановцу формирала просторија за задржавање у складу са важећим стандардима.

⁵² Закон о полицији („Сл. гласник РС“, бр. 101/05 и 63/09 - одлука УС), члан 7. став 1.

⁵³ Ibid, члан 11. став 2.

⁵⁴ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског Комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања, (СРТ) фебруар 2011. г, тачка 31.

⁵⁵ Заштитник грађана, Препорука 12 – 2619/10; у том смислу и СРТ, Извештај за Србију (2007), параграф.36.

⁵⁶ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (2002), параграф 48. став 2.

⁵⁷ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 54/2006), чл. 34, ст. 2.

⁵⁸ Извештај Националног механизма за превенцију тортуре о посети ПУ Јагодина од 12. марта 2012. године.